

CHÂU PHI LIỆU CÓ GIÀU CÓ HƠN BẠN NGHĨ?

Châu Phi là châu lục đứng thứ hai thế giới về dân số (sau châu Á) và có diện tích lớn thứ ba trên thế giới (sau châu Á và châu Mỹ). Với diện tích khoảng 30.244.050 km² bao gồm cả các đảo cận kề, châu Phi chiếm 20,4% tổng diện tích đất đai của Trái Đất. Châu Phi cũng được gọi là châu lục đen đầy bí ẩn, không chỉ bởi nơi đây có hệ tư tưởng và nền văn hóa khác biệt lớn với phương tây. Sức hút của châu Phi đến từ nguồn khoáng sản giàu có mà không một cường quốc nào có thể thờ ơ. Chỉ 5 trong số 55 quốc gia thuộc châu lục này không sở hữu trữ lượng dầu mỏ, số còn lại đều có khả năng cho khai thác với sản lượng cao. Bên cạnh dầu mỏ, châu Phi còn chứa đựng những nguồn tài nguyên quý giá khác như vàng, bạch kim, kim cương... Thế nhưng, hình dung đầu tiên của nhiều người khi nhắc đến châu Phi vẫn là “nghèo đói”. Phần lớn người dân châu Phi được coi là đang “nghèo đói trên đồng vàng” khi mà ngành công nghiệp dầu mỏ đa phần thuộc sở hữu của nước ngoài. Thực trạng này cũng được tô đậm trong những con số về châu Phi. Không có gì đáng ngạc nhiên khi các quốc gia châu Phi luôn “đội sổ” trong những bảng xếp hạng về Chỉ số phát triển con người (HDI) và Thu nhập bình quân đầu người (GDP per capita) qua các năm. Tuy nhiên, với việc tiến hành một loạt các rà soát thống kê gần đây của các nước châu Phi, có lẽ đã đến lúc chúng ta cần phải xem lại những gì mà thế giới vẫn luôn hình dung về châu lục đen.

Với tình trạng mất an ninh lương thực ở cấp độ trầm trọng, nhiều người dân châu Phi đang từng

ngày đôi mặt với tình trạng thiếu đói. Thế nhưng, ít ai để tâm rằng: bên cạnh đó, châu Phi cũng đang phải gánh chịu một thứ nghèo nàn khác trầm trọng không kém: thiếu số liệu thống kê chính xác. Nói về số liệu thống kê của châu Phi hiện nay: đây quả là một mớ hỗn độn đáng buồn! Nigeria đã tăng gần gấp đôi quy mô của nền kinh tế chỉ qua một đêm - với con số khổng lồ 89% - theo đó vượt qua cả Nam Phi để trở thành nền kinh tế lớn nhất châu Phi và lớn thứ 26 thế giới. Như vậy là chỉ qua một đêm, nền kinh tế được biết đến với 270 tỉ đô la đã trở thành nền kinh tế 510 tỉ đô la, tăng thêm 240 tỉ đô la. Để thấy rõ hơn sự thay đổi kinh ngạc này, ta có thể tưởng tượng là quy mô của nền kinh tế Nigeria gần như đã được “đắp” thêm một quy mô bằng nền kinh tế Israel, hoặc lớn hơn nền kinh tế Bồ Đào Nha. Trông có vẻ như một phép màu hay một thứ ma thuật, nhưng hoàn toàn không! Số liệu kinh tế không chính xác là một thực trạng phổ biến ở hầu hết các nước châu Phi.

Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF) khuyến nghị các quốc gia nên thiết lập lại năm gốc cho nền kinh tế ít nhất là 5 năm một lần để tính toán số liệu mới cho các ngành cũng như số liệu lạm phát. Tuy nhiên, ở nhiều nước châu Phi, để làm được điều này phải mất đến nhiều thập kỷ. Một số quốc gia cũng có cập nhật năm gốc ba năm một lần. Riêng đôi với Nigeria, nước này thiết lập lại năm gốc lần gần đây nhất là vào năm 1990 - cách đây đã gần một phần tư thế kỷ. Về cơ bản, điều này có nghĩa là chúng ta không có manh mối nào đáng tin cậy để đánh giá được mức độ giàu có của một số các quốc gia châu Phi

do các số liệu kinh tế thiếu tin cậy, lỗi thời và dễ hiểu nhầm. Nhưng có một điều hết sức rõ ràng: châu Phi giàu có hơn chúng ta tưởng!

Năm 2010, Ghana đã cập nhật các tính toán GDP và theo đó, nền kinh tế nước này ngay lập tức tăng lên 60%, đưa Ghana từ một quốc gia có thu nhập thấp trở thành quốc gia có thu nhập dưới trung bình. Theo công bố của *Financial Times*, Kenya cũng sẽ sớm tiến hành một rà soát thống kê cho toàn bộ nền kinh tế. Trong đó, Cục Thống kê quốc gia Kenya dự kiến quy mô nền kinh tế nước này sẽ tăng lên 20%, đưa Kenya vào nhóm các quốc gia có thu nhập trung bình.

Nhiều nhà kinh tế cũng như các chuyên gia nhanh chóng chỉ ra rằng: những điều chỉnh thống kê như vậy không tạo ra được ảnh hưởng nào đến sinh kế của người dân có thu nhập trung bình. Điều này có thể đúng hoặc sai. Tuy nhiên, khác với những con số thống kê, rõ ràng là số tiền trong ví của người dân thì không có gì thay đổi. Mặc dù vậy, việc đo lường chính xác các hoạt động kinh tế chính là chìa khóa để đưa ra các chính sách đúng đắn cũng như thu hút được nguồn đầu tư tương xứng. Như chúng ta thấy, với một nền kinh tế có GDP 510 tỷ đô la, Nigeria lẽ ra đã có thể thu hút được nhiều đầu tư hơn so với mức đầu tư mà quy mô trước đây cho phép. Điều này có nghĩa là: với một thị trường càng lớn thì niềm tin của nhà đầu tư cũng như ảnh hưởng chính trị của quốc gia đó sẽ càng tăng.

Trước hết, hãy nhìn vào những gì đã xảy ra. Lấy năm gốc là 1990, Nigeria đã không tính đến nhiều lĩnh vực hiện đại đang bùng nổ trong nền kinh tế. Ngành công nghiệp sản xuất phim rất phát triển của Nigeria được biết đến với tên gọi Nollywood - đang là ngành sử dụng lao động lớn thứ hai trong cả nước, chỉ đứng sau nông nghiệp - hoàn toàn không

được tính vào GDP. Một số lĩnh vực quan trọng khác, chẳng hạn như viễn thông và Internet, hoặc là mới ra đời, hoặc là chưa xuất hiện vào năm 1990, do đó cũng không được tính vào GDP. Lấy ví dụ, ngành công nghiệp điện thoại di động hiện nay đang phát triển bùng nổ ở Nigeria với 120 triệu thuê bao. Tuy nhiên, ngành này lại bị đánh giá thấp trong nền kinh tế cũ. Thay vào đó, Nigeria vẫn cứ đếm một vài nghìn khách hàng dùng điện thoại, chủ yếu là điện thoại cố định, hoạt động trong các công ty nhà nước của những năm 1990.

Thảm cảnh này thậm chí còn tồi tệ hơn ở một số nước châu Phi khác, nơi mà năm gốc còn lùi rất xa về quá khứ. Theo Morten Jerven, tác giả của cuốn sách *"Những con số nghèo nàn: Chúng ta đang nhầm lẫn ra sao về số liệu thống kê phát triển của châu Phi và Phải làm gì với điều này"*, hiện nay có 13 quốc gia châu Phi vẫn sử dụng năm gốc từ những năm 1980 đến những năm 1990. Quy mô của các nền kinh tế này có lẽ cũng đang bị tính thiếu, giống như Nigeria trước khi tiến hành tính lại GDP. Trong thực tế, ông Jerven ước tính rằng các nền kinh tế của châu Phi cận Sahara có thể đang bị tính thiếu đến 50%. Việc số liệu bị tính thiếu trầm trọng như vậy sẽ dẫn đến các dự đoán thống kê và hoạch định chính sách sai lầm.

Tệ hơn nữa, khu vực kinh tế phi chính thức - khu vực hoạt động kinh tế của đại đa số người dân châu Phi, đã bị gạt bỏ hoàn toàn ra khỏi các tính toán GDP. Lao động của những nông dân tự cung tự cấp: những người làm đồng, chăn nuôi gia súc, chăm sóc con cái trong những ngôi làng xa xôi... tất cả đều không được tính vào GDP. Có hàng chục triệu những trường hợp như vậy nhưng những con số thống kê lại phản ánh được rất ít về những gì đang diễn ra. Chắc chắn rằng, đo lường những vấn đề

phức tạp như vậy trong hoạt động kinh tế là nhiệm vụ không hề dễ dàng (thậm chí các ngành khoa học kinh tế vẫn chưa tìm ra phương cách). Ngay cả đôi

với các nước phát triển, đo lường được hoạt động kinh tế một cách chính xác cũng là một điều hết sức khó khăn.

Thành phố Lagos, Nigeria

Quay trở lại với Nigeria. Có lẽ, điều thú vị nhất mà số liệu GDP mới của quốc gia này hé lộ chính là một cơ cấu GDP mới. Trước đây, Nigeria được biết đến như là một nền kinh tế phụ thuộc vào dầu mỏ. Tuy nhiên, số liệu mới cho thấy nền kinh tế Nigeria đa dạng hơn thế rất nhiều. Điều này có ý nghĩa không hề nhỏ. Với việc tính lại GDP, đóng góp của dầu mỏ và khí đốt đối với nền kinh tế đã giảm xuống còn 14,4%, so với con số 32,4% trước đó. Tỷ trọng nông nghiệp cũng giảm từ 34,6% xuống còn 21,6%. Ngược lại, ngành công nghiệp viễn thông tăng vọt từ 0,8% lên gần 9%. Nollywood, trước đây không được tính vào GDP, cũng đã đóng góp vào nền kinh tế 1,4%. Nợ công giảm từ 16% xuống còn 11%, cũng có nghĩa là Nigeria có cơ hội được vay thêm tiền để tài trợ cho các dự án phát triển của mình.

Mặc dù Nigeria vẫn đang phải đối mặt với những thách thức kinh tế sâu xa: 60% người dân Nigeria vẫn sống trong cảnh nghèo đói, cơ sở hạ tầng nghèo nàn cản trở các hoạt động kinh tế, nhóm phiến quân Hồi giáo Boko Haram tiếp tục gây bất ổn ở phía bắc Nigeria và nạn tham nhũng cô hữu không thể giải quyết một sớm một chiều. Tuy nhiên, rõ ràng là Nigeria đang phát triển, và những bước tiến - dù còn khá chậm, cũng là điều vô cùng đáng nói. Đây cũng là lời cảnh báo cho các quốc gia khác trong việc cập nhật năm gốc và cập nhật các số liệu kinh tế, đặc biệt là GDP để tránh khỏi những so sánh phi lý và ngớ ngẩn. Chẳng hạn như ai đó từng ví nền kinh tế của châu Phi cận Sahara chỉ bằng Chicago hay Atlanta. ***Hãy nhớ: châu Phi giàu có hơn chúng ta tưởng!***

Quỳnh Trang (dịch)

Nguồn: Theo Libre Afrique, <http://www.librefrique.org/ObadiasNdaba-afrique-riche170414>